

Vető Orsolya Lia

Decentralizált víziók

Összefoglaló az Esterházy Art Award kiállításáról

Ludwig Múzeum –
Kortárs Művészeti Múzeum,
2022. II. 13-ig

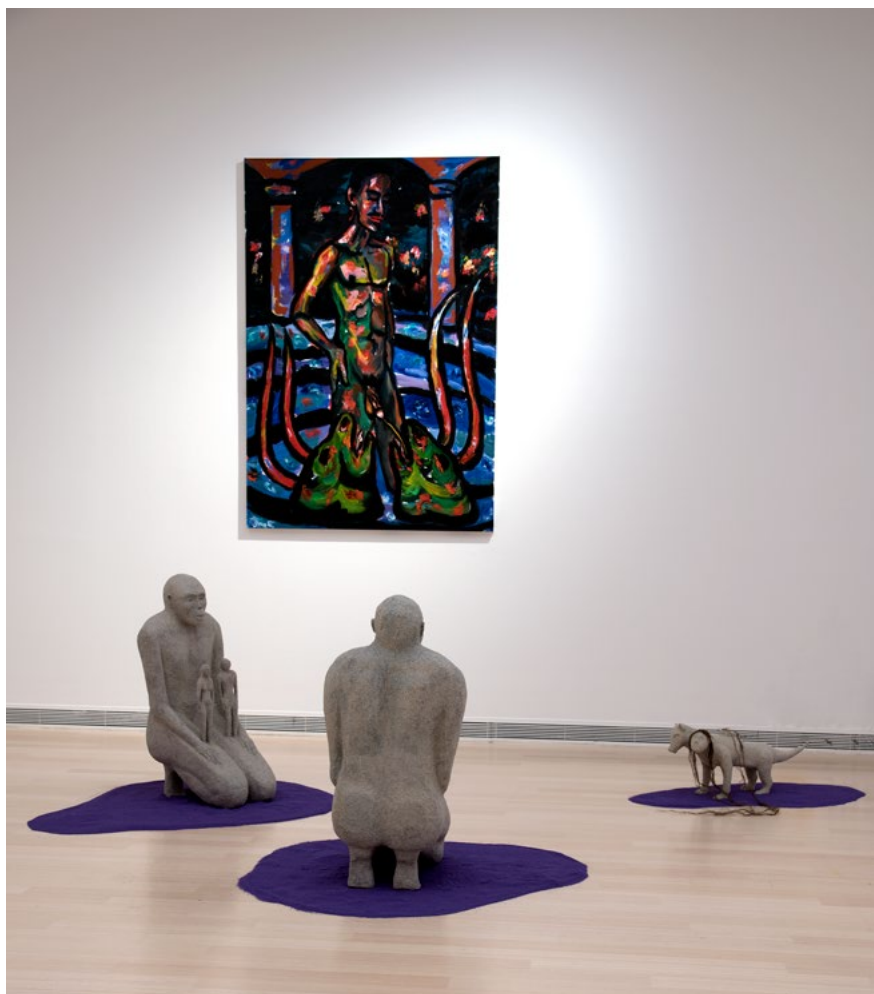
A 2009-es alapítású, kétévente meghirdetett Esterházy Art Award és a hozzá kapcsolódó kiállítás a képzőművészeti színtér fiatal generációjának alkotásaira enged rálátást; következetesen foglalkozik a kortárs festészettel és annak határterületeivel. A pályázat első fordulóján továbbjutók Ludwig Múzeumban megrendezett csoportos tárlatai évek óta egyfajta laboratóriumát jelentik az installatív festészeti megoldások

technikai kísérleteinek is. A 2021–2022-es kiállítás egyik legfőbb sajátossága talán az, hogy a múzeumi léptékekkel összehangolt egyéni alkotói gyakorlatok reprezentációját tekintve a lineáris izoláltság helyett egy különös polifóniával szembesülhetünk. Néha az az érzésünk, mintha a műtárgyak súlytalan, digitális fájlok rétegeiként mozognának a hatalmas belmagasságú térben. A merész kizökkentések által egyes művek aurája olykor intenzívebbé válik, máskor az összeérő alkotói felvetések konfliktusos viszonyba kerülnek egymással.

Az egymás fölött elhelyezett vagy egymás elé lógatott képek és installációk váratlan téri pozíciókat eredményeznek, amit fokoz a szemmagasság szabályának olykor az egykori szalonok képakasztásait idéző felülírása. A minimal art emberi léptékből kiinduló komponálási elve és a befogadó testérzékelésére apelláló megközelítése keveredik a transzgresszív stratégiaikkal. Visszatekintve az elmúlt évek Esterházy-kiállításaira, talán megállapítható, hogy a festészettel párbeszédben maradó, de a tér kihívásaira is reflektáló, a környezetet is meghódító gesztusok egyre erőteljesebben képviselik magukat ebben a közegben. Ebből a szempontból e tárlatok mintha egy fontos hagyományt is teremtenének. Egyrészt felismerhetők bizonyos, kiállításról kiállításra átöröklődő installálási konvenciók, letapogatható a különböző alkotói pályákat is összekapcsolni képes, közös térbeli kutatómunka kontinuitása, ugyanakkor a módszerek bázisa folyamatosan bővül új formációkkal is, melyek sokszor a legfrissebb reprezentációs trendekkel is érintkeznek. Gondoljunk itt például a Trafóban megrendezett, nagy visszhangot keltő, 2021-es Wolfgang Tillmans-kiállításra, mely szintén a decentralizáltság ideájára támaszkodott, hogy lebontsa a programú és a vázlat közötti éles határvonalat.

TRANKER Kata: *Az Anyatermészet dicsősége*, 2021, papírmassza, kő, homok, kender, selyem, fa
DALLOS Ádám: *Megállapodás szürkemarával*, 2021, olaj, vászon, változó méretek
Fotó: Berényi Zsuzsa
A művészek jóvoltából

←

A rendezés tágasabb elméleti kontextusának feltérképezéséhez hasznos adalék lehet a kiterjesztett festészet kategóriája is. Mark Titmarsh képzőművész és teoretikus többek között Allan Kaprow mediális expanzióról szóló gondolatrendszerére és Rosalind E. Kraussnak a szobrászat kiterjesztett teréről írt szövegére hivatkozva elmélkedik a festészet társdiszciplínákkal összefonódó kortárs jelenségéről. *Expanded Painting* című kötetében úgy fogalmaz, hogy ma a festészet hibrid létezőként képzelhető el, amely az élő és a halottat, a kortársat és az emlékezetbe foglaltat egyaránt magában hordozza, illetve egyszerre tud ötvöződni a kézművesség és az elektronika eszközeivel vagy akár térbeli tárgyakkal, performatív elemekkel és teoretikus szövegekkel is.¹ A műfaji korlátokon átívelő, gyakran téri dominanciával is bíró festészet fluid kategóriájára támaszkodva felmerül a kérdés, hogy a művészek egyéni választásai, illetve az összrendezés kurátori döntései hogyan árnyalják a festészet definícióját az idei Esterházy-kiállításon.

A tárlatot végigjárva tematikai és mediális szempontból is kirajzolódnak összefüggések. A kiállítás kurátora,

Vitus Weh a bemutatott alkotások kapcsán a testiség és a materialitás kiemelt szerepéről, illetve az absztrakt és önreflektív művészet kevésbé hangsúlyos jelentéséről ír a brosúrában. És valóban, absztrakt művekkel ugyan találkozhatunk a tárlaton, de ezek is szinte minden esetben a művészet szféráján túlra nyúlnak: társadalmi vonatkozásokkal telítettek, gyakran a múzeumi térben szokatlannak ható anyagok, tárgyak és érzetek útján idéznek meg kollektív tapasztalatokat.

A munkák egy meghatározó halmaza egyéni szinten is visszhangozza a kiállítás logikáját. Az egyfókuszú komponálás statikussága helyett az egymás mellé rendelt fragmentumokból épülő struktúrák láncolata uralja a tereket. Az antihierarchikus kompozíciók a művek tartalmi felvetéseit alátámasztva oldalirányú elágazásokkal bővülő gondolati zónákat hoznak létre. Czene Márta installációja a képi reprezentáció tradicionális és gépi eszközeit ötvözve, a mediális áttételesség távolságot teremtő aspektusát bevonva szemlélteti az emlékezés hézagait. Neogrady-Kiss Barnabás munkáiban a környezetének apró mozzanatait felfedező test és szubjektum kerül a

↑
 SÜVEGES Rita:
A petróleum alkonya,
 2021, akril, vászon,
 selyem, mázas
 kerámia, mart tükör
 Fotó: Berényi Zsuzsa
 A művész jóvoltából

↑
 Kiállításrészlet KISS
 Adrienn Mária,
 MELKOVICS Tamás
 és SCHWÉGER Zsófia
 műveivel
 Fotó: Berényi Zsuzsa
 A művészek jóvoltából

középpontba. Padló felé gravitáló fotói az észlelés folyamatának töredékességét sejtetik. Süveges Rita baljósan neutrális gépábrázolásai, „petrocén” poszttájképei és olajfoltokat idéző objektjei éles fényeikkel és fenyegető szépségükkel egy közelinek tűnő disztópia szilánkjait tárják a néző elé. A képi intertextualitás mintha alapvető alkotói elvként működne e kiállításon: több művésznél megfigyelhető, hogy bemutatott munkáik háttérében vizuális hivatkozások szövevényes rendszere áll. Mindezt tovább fokozza a képi referenciák technikai áthangszerelések által történő játékos transzformációja, illetve a művek elemeire bontott installálása. A narratívák így sok esetben a műegyütteseket alkotó tárgyak „között” születnek meg. A legmerészebb e tekintetben talán Bilak Krystyna, aki testrészletek talányos interakcióit megörökítő fényképeit a múzeum különböző tereiben, más-más magasságokban szórta szét a falakon. Munkái belemásznak szomszédjaik aurájába, összecsúsznak velük és finom diszkontinuitásokat vezetnek be az addig áramvonalas egységekbe. Mindeközben fotói a képi információk digitális logikájú keringésére is utalnak. Fábri

Zachary installatív videóműben rögzített performansa, mely időnkénti kilencven fokos elfordulása révén a látogatót is mozgásra készíti, szintén ehhez a térben való osztottsághoz szól hozzá, és a másként nézés gyakorlatának szociális olvasatát kínálja.

Süveges Rita munkái tematikai szempontból azonban más, a kiállításon szereplő művekkel is összekapcsolható. Ha képzeletben nyitnánk egy „jövőorientált víziók” mappát, abban Kiss Adrian futurisztikus dunyhái, Horváth Bálint időtlen, fekete-fehér totalitárius látomásai, Fridvalszki Márk nosztalgiai átítatott, acidesztétikájú installációja, Tollas Erik kiselejtezett filmipari nyersanyagokból készült reliefkollázsai, EJTECH (Kárpáti Judit Eszter és Esteban de la Torre) generatív, mesterséges intelligenciával operáló műve vagy Kútvölgyi-Szabó Áron posztfaktualitással foglalkozó grafikai vizualizációi is helyet kaphatnának.

Ahogy Tollas Eriknél felmerül az újrahasznosítás mint eljárás, úgy Balázs Nikolett materiára és proceszusra fókuszáló műveiben is központi kérdéssé válik a felhasznált anyagok és tárgy-töredékek forrása, egykori

BALÁZS Nikolett:
Anyagflow, 2021,
 vegyes technika,
 változó méretek
 Fotó: Berényi Zsuzsa
 A művész jóvoltából
 ←

funkciója és lokális asszociációi. Egyes alkotóknál a mű létrejöttének folyamata egészen direkt módon jelenik meg, például Koós Gábor bejárható fadúcpadlója és a helyiség plafonját betérítő nyomata vagy akár Kiss Adrienn Mária gesztusalapú felvetései esetében. Rudas Klára szerényebb léptékű installációjával pedig az absztrakció valaha hitt univerzalitásának felülvizsgálatára tesz kísérletet.

Kádár Emese temetőrészleteket ábrázoló kézi szöttei a digitalitásra hivatkozva idézik meg az emlékek archiválására is szolgáló „mentés másként” számítógépes műveletét, ezen alkotások kiindulópontját ugyanis videójátékok által is inspirált elektronikus grafikák adják. Ha a mai komputerek elődjére, a lyukkártyás szövegépekre gondolunk, a mechanikusan létrehozott kárpitok mintázataiban is a pixelek őseit ismerhetjük fel, Kádár azonban szándékosan a manualitás lassúságát és haptikus jellegét választja. Szabálytalan körvonalú faliképeit és floppylemezek sziluettjét ismétlő textilműveit egy fülkeszerű térben installálta, így az apró méretű munkák megtekintéséhez szükséges dimenzióváltásra maga a környezet is felkészíti a befogadót.

A képzőművészetben hagyományosnak mondható hordozószeret alól kibújó textil különféle manipulációi más művészeknél is megjelennek a kiállításon. Balázs Nikolett vásznak meggyűrése, hajtogatása és egyéb formai játékok által létrehozott, monstruózus képtárgyai

mellett Kiss Adrian műveinél is hasonló motivációkat ismerhetünk fel. Porolódvarra teregetett dunyhákat idéző installációja szélsőséges képzettársításokat köt össze. Az itt-ott megfakult, a használat és az idő nyoma- it őrző, más pontokon ápolt hatást keltő textilek sajátos anyagiságuk révén egyfelől abjekt érzeteket hordoznak, ugyanakkor a design utópiáiból és az izmok formavilágából is merítenek. Az elvont, steppelt vonalhálózattal borított paplanok totemisztikus erejű műegyüttessé, egy fiktív kultúra rekvizitumaivá alakulnak. Kiss munkáiban tehát az absztrakció sohasem semleges: rejtett társadalmi olvasatokkal való „szennyezettsége” által túllépi a modernista elváráshorizontot.

A kiállító művészek közül többeket foglalkoztatnak a képzeletbeli figurák megformálásán keresztül kirajzolódó narratívák. A karakterek közegét jelentő különös univerzumok pedig gyakran a műveket körbeölelő gondolati háttérre irányítják a látogató figyelmét. Trapp Dominika munkája esetében már az installálás módja is a pseudobudoárból feltörő textuális folyamra tereli a hangsúlyt, a csatok és hajfonatok pedig a belógatott plexilapok szorításában neogótikus tündérmesék kellékeivé válnak. Ulbert Ádám időrétegeket átfedésbe hozó, patinás hangulatú világában a lények metamorfózisa állandó. Egy talán sosem létező múlt sejlik fel munkáiban, ahogyan Tranker Kata emlékműszerű szobrai is, mintha kitalált kultúrák eredettörténetét kutatnák. A lila

↑
 KÁDÁR Emese:
Memorial Objects,
 2020–2021, kézi
 szőtt, változó
 méretek
 Fotó: Berényi Zsuzsa
 A művész jóvoltából

homok természetellenessége egy idegen szférában jelöli ki a megjelenített történések helyszínét. Az ismeretlen mégis mindkettőjünkél egyfajta elvagyódás tárgya, hiszen alternatív társadalmi modellként is elképzelhető, és egyben egy szokatlan egységelményt közvetít. Ezt a sort egészítik ki Melkovics Tamás raklapokon tenyésző, moduláris elemekből felépülő, eleven formacsoportosulásai. A növényekre, állatokra és emberi testrészekre is hajazó alakzatok felületén olykor felbukkan egy-egy archaikus mosoly, rákacsintva az antropomorfizmus aktuális trendjére. Az idilli hangulatot megtörve Szabó Eszter műve egy glitchekkel teli, bizarr fikcióba ránt minket, melyben szemtanúi lehetünk, ahogyan a főszereplőként kijelölt szép hercegnő a saját környezete felől érkező elvárások áldozatául esik.

A festészeti hagyomány konvencióira erőteljesebben reflektáló alkotók közül Dallos Ádám expresszív képek erővonalai burkolja nemiségüket fétisszerűen kiemelő, vörösösen izzó férfialakjait. Rózsa Luca Sára az allegória műfajába lehel életet, miközben a testábrázolás tradíciójára festői gesztusokkal hivatkozva, de a figurák arányait eltorzítva alkot posztárkadikus ábrándképeket. Pintér Gábor szertelenül installált festményein kevésbé érzékelhető a magánmitológiák magasztossága, inkább a detektívregények struktúrájára asszociálunk, miközben megpróbáljuk kibogozni a képek cselekményszálait. Munkáiban minőségek széles skálája tűnik fel, s az emelkedettől a bohókásig jutunk. Dóra Ádám könnyed

hangvételű, drabális lábbeliket megjelenítő festményein – a körülöttük installált drámaibb alkotások társaságában – felerősödnek a rajzfilmszerű hatások. A képekből az aránytalanság, az esetlenség komikuma dereng elő. Hasonlóan játékos, ám szofisztikáltabb esztétikai elvekre támaszkodik Schwéger Zsófia sorozata, melyben emberi alakokat nélkülöző belső tereket láthatunk pasztelles absztrakcióban. Elevegenségüket fokozzák az akrillal egyenletesen bevont, különálló faelemek enyhén lekerekített felületei, melyek tökéletes illesztéseikkel teremtenek harmóniát.

A tárlat végére érve a kiállított művek összességéből és egymásra vetülő emlékképeiből nem születik meg a festészet határozottabb definíciója. Az elemzés által az egyes kategóriák további almappákra osztoznak. Az egyetlen közös nevező talán az individualizmus radikális elmélyítése. Az interpretáció tehát az egyéni stratégiához vezet, melyek a társadalmi aktivitástól kezdve a magánmitológiákon keresztül az eszképzizmus különböző forgatókönyveiig több területet is érintenek. A kiállítók láncolatából kiemelt három díjazott – Tranker Kata, Rózsa Luca Sára és Ulbert Ádám – mind a figuralitás, a narratívateremtés és a festészeti és/vagy plasztikai bravúr kortárs lehetőségeit vizsgálják, miközben a deskilling, a képlétrehozás és -befogadás demokratikusságára törekvő, a reprezentáció határait lebontó, archaizáló tendenciáját is játékba hozzák műveikben.

1 Mark Titmarsh: *Expanded Painting. Ontological Aesthetics and the Essence of Colour.* Bloomsbury Academic, London – New York, 2017, 2.